

Kovács Szilvia

A Mongol Birodalom (1206–1368)

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Miről szól ez a lecke?

Ebben a leckében a világtörténet legnagyobb összefüggő területű birodalmának, a Mongol Birodalomnak a történetéről fog olvasni.

Tanulási javaslat:

Ossza fel tartalmi egységekre a leckét. Érdemes a lecke olvasása során jegyzeteket készíteni és térképet használni. Végezze el a Nézze meg! feladattípusokat is. Ellenőrizze a megszerzett tudását a tesztekkel.

A lecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 120 perc.

Tartalom

Tartalom

1. Bevezetés	2
2. Dzsingisz kán felemelkedése.....	2
3. A Nagy Mongol Birodalom Dzsingisz kán korában	2
3.1. Hódítások.....	2
3.2. A birodalom megszervezése.....	2
3.3. A Nagy Mongol Birodalom 1227 és 1259 között.....	2
4. A részuluszok kora (1260–1368)	2
5. A Mongol Birodalom és utóduluszainak jelentősége	2

1. Bevezetés

A 13. és a 14. század folyamán Dzsingisz kán és utódai hódításainak következtében létrejött a világtörténelem legnagyobb területileg összefüggő birodalma. A birodalom legnagyobb kiterjedése idején Koreától a Magyar Királyságig, Iraktól, Tibettől és Burmától Szibériáig terjedt, vagyis a mongolok a korabeli ismert világ közel kétharmadát uralták.

A Mongol Birodalom (1206–1368) történetét két korszakra bontják: az **első korszak** a **Nagy Mongol Birodalom** (mongolul *Jeke Mongol Uluş*) **kora (1206–1259)**, melynek során a kialakuló és egyre nagyobbá váló birodalmat a mai Mongólia területén levő központból irányították. A **második korszak** pedig az ún. **részbirodalmak kora (1260–1368)**, melynek során az 1260-as évekre létrejött négy részbirodalmat (*részulusz*), vagyis az Arany Hordát, az ilkánok birodalmát, a Csagatajida Birodalmat és a mongol alapítású Jüan-dinasztia Kínáját már nem egy központból irányították, hanem azoknak a Volga vidékén, Iránban, Közép-Ázsiában és Kínában ténylegesen (*de facto*) és jogilag (*de jure*) egymástól független központjai voltak. A korábbi egység megszűntével a négy utódbirodalom történetét az egymással való gyakori véres harcok jellemezték annak ellenére, hogy mindegyiket egymással rokon Dzsingiszida vezette. A 14. században mindegyik utódbirodalom belső politikai gondokkal küzdött, melyek az ilkánok birodalmának (1336) és a Jüan-dinasztia Kínájának (1368) bukásához vezettek. A két másik részulusz is meggyengült ugyan, de a Dzsingisz kán második fiának, Csagatájnak a nevére Csagatajida-dinasztiának nevezett családból származó uralkodók Transzoxániában (a mai Üzbegisztán, Tádzsikisztán és Délnyugat-Kazahsztán területe, a Kara-kum sivataga, valamint az Amudarja és Szir-darja folyók köze) kb. 1370-ig, míg Turkesztán (történelmi régió Közép-Ázsiában Transzoxánia és Hszincsiang területén) egyes részein egészen a 17. századig uralkodtak.

Bár Dzsingisz kán leszármazottai álltak különféle államalakulatok élén a délorosz steppén, Közép-Ázsiában és Indiában is egészen a 18–19. századig, a mongol uralom végének mégis a Jüan-dinasztia 1368-as bukását tekintjük.

Nézzen utána!

A fent említett földrajzi régiók fontos szerepet töltek be a történelem különböző időszakában. Nézze meg térképen, hogy hol is helyezkednek el:

1. Transzoxánia

https://de.wikipedia.org/wiki/Transoxanien#/media/Datei:Karte_Map_Chorasan-Transoxanien-Choresmien.png

2. Turkesztán

<https://simple.wikipedia.org/wiki/Turkestan#/media/File:Turkestan.png>

2. Dzsingisz kán felemelkedése

A birodalmat alapító Temüdzsin (a név jelentése 'kovács'), a későbbi Dzsingisz kán a kínai források szerint egy, a mai Mongólia északkeleti részén élő kisebb törzs élén álló vezető fiaként 1162-ben született. Gyerekkora egy olyan időszakra tehető, amelyet politikai krízisek sora és az Észak-Kínát uraló Csin-dinasztia (1115–1234) által szított, törzsek közötti harcok jellemeztek. Mikor Temüdzsin kilencéves lett, apja, Jiszügej megállapodott fia házasságáról az Onggirat-nemzetséggel, majd otthagyta Temüdzsint, hogy a szegényebb mongolok között jellemző szokásnak megfelelően szolgálja le a jövődöbeli feleségét. Azonban az apát a hazafele vezető útján megmérgezték az ellenséges tatárok, ezért Temüdzsinnek haza kellett térnie. Jiszügej családja magára maradt, Temüdzsin anyja nehéz körülmények között nevelte fel gyermekeit. Miután az ifjú Temüdzsin az 1180-as években megerősítette hatalmát a saját nemzetsége felett, egy sor szomszédos nemzetség és törzs ismerte el vezetőjének, majd a 13. század elején fokozatosan az ellenséges törzseket is uralma alá vonta. Így **1202-ben** az apját megmérgező **tatárokat**, **1203-ban** a korábbi szövetségeit, a **kereiteket**, **1204-ben** a **najmanokat**, **1205-ben** pedig gyermekkorában vérszerződéssel fogadott testvérét (*anda*), későbbi ellenfelét, **Dzsamukát** és népét győzte le. 1206-ban a 13. századi mongol forrás, *A mongolok titkos története* szerint minden mongóliai törzs összegyűlt, és ezen a gyűlésén (*kuriltájon*) „Dzsingisz kánt a kán címmel felruházták”.

3. A Nagy Mongol Birodalom Dzsingisz kán korában

A birodalom területi növekedésének jelentős része, intézményei és a világ meghódításával kapcsolatos ideológia kidolgozása jórészt a Nagy Mongol Birodalom korában történt. Dzsingisz kánvá választása utáni néhány év alatt megszervezte és megvetette a későbbi birodalom alapjait. Ezeket a korábbi steppei, török nyelvű birodalmaktól (az 552 és 840 között létező Türk és Ujgur Kaganátusoktól) kölcsönözte: a birodalom megszervezésének ideológiáját, írásrendszert, a hadi és az adminisztratív rendszert.

1. ábra: Mongol harcosok üldözik az ellenséget. Illusztráció Rasíd ad-Dín 14. század eleji krónikájából
forrás: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Rashid-ad-Din_illustrations_from_the_Diez_Albums#/media/File:DiezAlbumsArmedRiders_L.jpg

3.1. Hódítások

Ezek után Dzsingisz kán hatalma kiterjesztésébe kezdett. **Első célpontja** az a **Kína volt**, amely ekkoriban három dinasztia uralma alatt állott: északnyugaton (a mai Kanszu tartományban levő központtal) a tibetiekkel rokon **tangutok Nyugati-Hszia-dinasztiája** uralkodott, Mandzsúriát és Észak-Kínát a mandzsu-tunguz nyelvet beszélő **dzsürcsi Csin-dinasztia**, míg Dél-Kínát a **kínai Szung-dinasztia** uralta. Először a tangutok királysága lett több hadjárat (1205 és 1207) után a mongolok vazallusa 1209-ben, majd Dzsingisz 1211-ben a Csin-dinasztia ellen fordult, amelynek fővárosát, a mai Pekinget 1215-ben hódította meg. Bár a dinasztia uralta teljes birodalom ekkor még nem került a hatalma alá, a meghódított területeken sereget állomásoztatott. Ez arra utal, hogy a portyák fázisából már a hódítás fázisába lépett. Ez után Dzsingisz kán nyugat fele fordult, ahova a hatalma ellen lázadó mongol nyelvű merkitek és najmanok maradékai menekültek. **1216–1218** között sikerült meghódítani a kelet-közép-ázsiai **karakitaj birodalmat**, amelyet ekkor egy Dzsingisz elől menekült najman uralkodó vezetett. Ezzel a Mongol Birodalom a korabeli iszlám világ legerősebb hatalmával, a **horezmi sah birodalmával** került szomszédságba. Miután a birodalom egyik városában, Otrarban a mongoloktól érkező kereskedőket 1218-ban kémkedés vádjával kivégezték, a mongolok haddal indultak a hatalmas muszlim birodalom ellen, amelyet 1219 és 1220 folyamán meg is hódítottak. A gyors hódítás a muszlim világban olyan pusztítással járt együtt, amely a közép-ázsiai és közel-keleti muszlim lakosság emlékezetében meghatározó maradt.

A mongolok elől menekülő horezmi uralkodót Dzsingisz kán két tehetséges hadvezére, Dzsebe és Szübötej baatur üldözte. Miután a sah 1220 végén meghalt a Kaszpi-tenger egy szigetén, a két hadvezér a kán jóváhagyásával a Kaukázus vidékére vonult, ahol előbb a térség legerősebb hatalmának számító **Grúz Királyság** seregét győzték le két alkalommal is 1221-1222-ben, majd a Kaszpi-tenger mellett levő Derbentet vették be csellel, és ezek után megjelentek Európában. A Kaukázus északi oldalát ekkor az iráni nyelvű **alánok (jászok)** uralták, akik a veszélyt felismerve szövetségre léptek a kelet-európai steppe török nyelvű uraival, a **kunokkal**. Miután e szövetséget is csellel megbontották, a mongolok az alánokat legyőzve 1222-ben megjelentek a dél orosz steppén, ahonnan eljutottak a **Krím félszigetre**, majd visszafordultak keleti irányba. 1223. május 31-én a Kalka folyó mellett legyőzték a kunokkal szövetségre lépő **rusz sereget**, és továbbvonultak a Volga–Káma vidékén levő **volgai bulgárok** országához, ahol azonban vereséget szenvedtek. Négy évnyi

hadjárat után 1224-ben ez a Dzsebe és Szübötej vezette sereg csatlakozott a Dzsingisz vezette főszereghez, és visszatértek Mongóliába.

Dzsingisz kán azonban már következő évben hadba vonult a tangutok ellen, mert azok nem vettek részt a nyugati hadjáratban. A nagykán a hadjárat során halt meg a tangutok 1227-es legyőzése előtt. Nagy pompával temették el, de temetkezési helye mind a mai napig ismeretlen.

3.2. A birodalom megszervezése

A hódítások mellett Dzsingisz kán egy olyan birodalom intézményi alapjait hozta létre, amely egészen az 1270-es évekig újabb és újabb területekkel gyarapodott. Az egyik legfontosabb intézkedése a meghódított török–mongol törzsi világ **tízes hadszervezetbe** történő tagolása volt. Az önként behódolt törzsek egyben maradtak, de a harccal alávetetteket szétválasztotta. Az egész társadalmat katonai, hadi alapon szervezte meg; ezek a decimális egységek (tized, század, ezred, tízezred) kettős tartalmúak: egyrészt utalnak arra, hogy egy-egy terület nomád lakossága mennyi tized, század stb. kiállítására volt képes. Másrészt pedig ezekbe beletartozott a háznép (asszonyok, öregek, gyerekek) és vagyona (állatállomány, szekerek, sátrak) is. Így ezek alkották az adózási egységeket. A katonai egységek élére olyan vezetők kerültek, akik kiválasztásakor nem a származás, hanem a képességeik és a lojalitásuk volt a meghatározó. A hadsereg és a társadalom egybeolvadását jelzi az, hogy ezeket a vezetőket azzal a mongol *nojon* szóval jelölték, amelynek a jelentése 'törzsfő, katonai parancsnok'. Fontos intézmény volt a kán személyes kíséretéhez

2. ábra: Dzsingisz kán 14. századi ábrázolása
forrás:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Dzsingisz_mongol_nagyk%C3%A1n#/media/F%C3%A1jl:Genghis_khan.jpg

tartozó és neki hűséget fogadó harcosokból (mongol *nökör* 'társ, bajtárs') megszervezett **testőrség** (mongol *kesig*). A kesig, amelynek tagjai közül kerültek ki a birodalma első tisztségviselői, a korai birodalom központi adminisztrációs szervévé vált.

Dzsingisz kán a birodalma számára a korábbi szokásjog (mongol *joszun*, török *töre*) alapján létrehozott egy **törvénytárat**, amely neve mongolul *dzsaszak*, törökül *jaszak*. Bár írásban rögzítették, nem maradt fent az eredeti változat, csupán különböző forrásokból lehet részleteket rekonstruálni. A törvények betartását olyan személyek ellenőrizték, akik egyszemélyben vádlók és bírók is voltak (mongol *dzsargu*, török *jargucsi*). Minden alattvalóra kötelező volt „a szokások és a nagy törvény” (*joszun jeke töre*).

Nézzon utána!

Mint fentebb volt szó róla, a dzsingiszi dzsaszak nem marad fent teljes formájában és eredetiben, de különböző korabeli források jóvoltából részleteket ismerünk belőle. Az egyik ilyen az 1245 és 1247 között a Mongol Birodalomba pápai követként utazó Plano Carpini-beli Johannes ferences jelentésének egy részlete. (V. fejezet 18. passzus)

<https://mek.oszk.hu/06100/06172/html/julianus0015.html>

Dzsingisz kán főfeleségétől, Börtétől született négy fia között a dzsaszak értelmében – amely szerint **az uralkodói hatalom** Dzsingisz nemzetségében, az **Arany nemzetségben** (*Altun urug*) öröklődött, és a kán, illetve a káni család magántulajdona a birodalom – még életében felosztotta birodalmát.

Kisebbik fia, Toluj *otcsigin* ('a tűzhely őrzője') a Kerülen, Onon és Tola folyók vidékén elhelyezkedő ősi mongóliai területet, a harmadik fiú, Ögödej a Balhas-tótól

keletre eső Emel és Irtis folyók menti részeket, a második fiú Csagatáj (ez nevének török alakja, a mongol Csaadaj) a Hétfolyó (Szemirecsje) vidékét kapta örökül. Az elsőszülött Dzsocsi pedig nagyjából a mai Mongóliától nyugatra terjedő, a Dzsingisz korában még nem teljesen meghódított kunok uralta hatalmas steppei területet örökölte. Később részben ezeken a területeken jön létre a négy részulusz.

Dzsingisz haláláig akkora területet hódítottak meg irányításával seregei, mint addig soha egyetlen személy sem. Egyszerű törzsfőből világhódítóvá vált, sikerei számára és környezete számára is azt bizonyították, hogy az Örökkévaló Ég (*Möngke Tengri*) szemelte ki arra a feladatra, hogy az egész világot uralja. Hódító hadjáratai mellett az utódai által tovább növelt birodalom intézményi alapjait is megvetette, létrehozva a kor legütőképesebb hadseregét és kiépítve egy jól szervezett közigazgatást.

Tudta-e, hogy...

az 1000, 5000, 10 000, 20 000 értékű mongol papírpénzen Dzsingisz kán arcképe látható?

3.3. A Nagy Mongol Birodalom 1227 és 1259 között

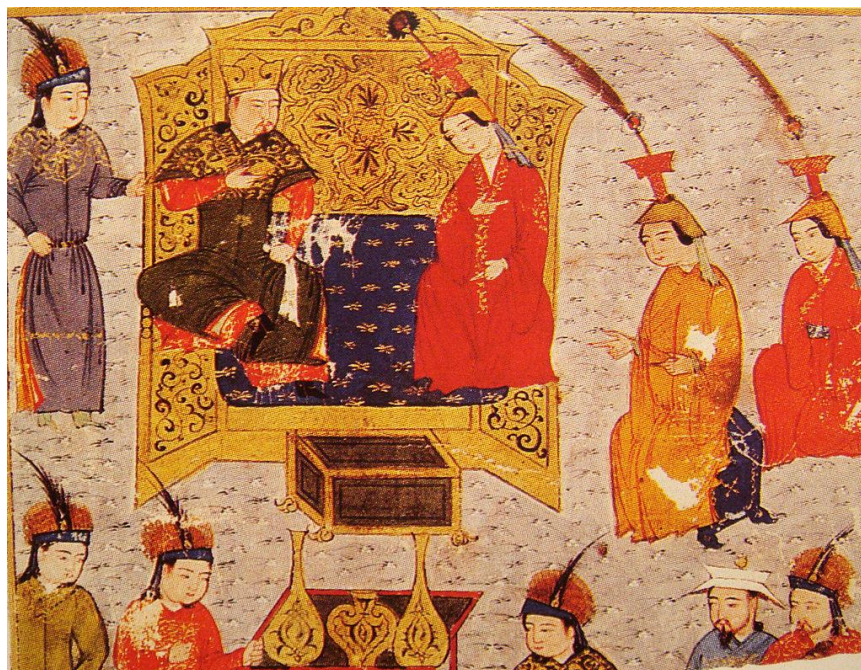
Dzsingisz kán, hogy elkerülje a halálát követő hatalmi harcokat, előrelátóan harmadik fiát, a nyugodt természetéről ismert Ögödejt jelölte ki utódának, aki jó választásnak bizonyult a birodalom élére. **Ögödej** felvette a **nagykán** címet, ezzel biztosítva fivéreivel szembeni elsőbbségét, akik csak a kán címet viselték. **1229 és 1241** közötti uralkodása idején apja méltó utódának bizonyult. Folytatta apja birodalomszervezését. Ő alapította az Orhon folyó partján **Karakorum** ('fekete homok') városát, a Mongol Birodalom központját. Nevéhez köthető a valószínűleg Dzsingisz által alapított híres mongol **postarendszer** (mongol *dzsam*, török *jam*) szisztematikus kiépítése. Postaállomásokat állítottak fel meghatározott távolságokra (általában 30 kilométerenként), ahol az arra jogosultak (követek, hírvivők, kereskedők) ellátást (ételt, italt), szállást és az utazáshoz megfelelő váltó hűtaslovt kaptak. Az egész birodalmat behálózó postahálózat lehetővé tette **az információk gyors áramlását**, a káni parancsok gyors továbbítását, valamint a követek és kereskedők számára a biztonságos utazást.

A birodalom központi irányításában elválasztotta a katonai és adminisztratív funkciókat, a meghódított területek élére az **adminisztrációban** járatos személyeket állított. Meghatározta a tartományok adóját, illetve hadi kontingens állítási kötelezettségeit, és ezek felügyeletével, ahogy már Dzsingisz kán is, a nőkörjei közül kikerülő helytartókat (mongol *daruga*, török *baszkak*) bízta meg.

Uralkodása idején újabb területekkel gyarapodott a birodalom: 1234-ben a Csin-dinasztia uralta észak-kínai területeket vetették uralmuk alá a mongolok. Majd **1236 és 1242 között a nagy nyugati hadjáratuk** során meghódították a kunok uralta steppét, a déli rusz fejedelemségeket (ma Dél-Oroszország és Ukrajna), jelentős pusztítást vittek véghez a Lengyel és Magyar Királyságok területén. 1231 után egy mongol sereg a Grúz Királyságot és Örményországot hódította meg. Később, Ögödej halála (1241) és fia, Gűjük nagykán uralkodása közötti időben Anatóliáig jutva meghódították a kis-ázsiai szeldzsukokat is.

Ögödej halála után főfelesége, **Töregene** katun (*asszony, úrnő*) régenskedése (1241–1246) idején azonban a hódítások csaknem teljesen szüneteltek. Gűjük nagykán (1246–1248) alig kétéves uralkodása alatt épp hadjáratának kezdetén meghalt.

1251-ben Dzsingisz kán és főfelesége, Börte katun negyedik fiának, Tolujnak az egyik fia, **Möngke (török neve Mengü)** (1251–1259) szerezte meg a hatalmat anyja, Szorkaktani-beki és az Arany Horda nagyhatalmú ura, Batu támogatásával. (Figyelje meg az alábbi illusztráción a mongol asszonyok jellegzetes fejfedőjét, az ún. *bogtakot*.)

3. ábra: Szorkaktani-beki és Toluj

forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Sorghaghtani_Beki#/media/File:TuluiWithQueenSorghaghtani.jpg

Nagykánválasztása után Möngke leszámolt a vele szembenálló Ögödej és Csagatáj (Dzsingisz kán harmadik és második fia) leszármazottakkal. A leszámolás után Möngke két testvérét újabb hódító hadjáratokra küldte: Hülegüt a Közel-Keletre, míg **Kubilájt Kínába**. **Hülegü** előbb a síita nizaritákat győzte le elfoglalva a mai **Iránban** az Elburz hegységben levő központjukat, Alamútot 1256-ban, majd 1258-ban Bagdad elfoglalásával az Abbaszida-dinasztia vezette Bagdadi Kalifátus uralmának vetett véget. Kubiláj pedig 1253-54-ben a mai kínai Jünnan tartományában levő Tali Királyságot hódította meg. Maga a nagykán Délnyugat-Kínában a Szong-dinasztia ellen hadakozott, amikor 1259-ben úgy halt meg, hogy nem volt kijelölt utóda. Ennek következtében halála testvérei közötti háborúskodáshoz vezetett.

Nézzon utána!

Rubruki Willelmus 1253 és 1255 között térítési szándékkal utazott a Mongol Birodalomba. IX. (Szent) Lajos francia királynak írt beszámolójában leírja Karakorum városát. (XXXII. fejezet 1. passzus)

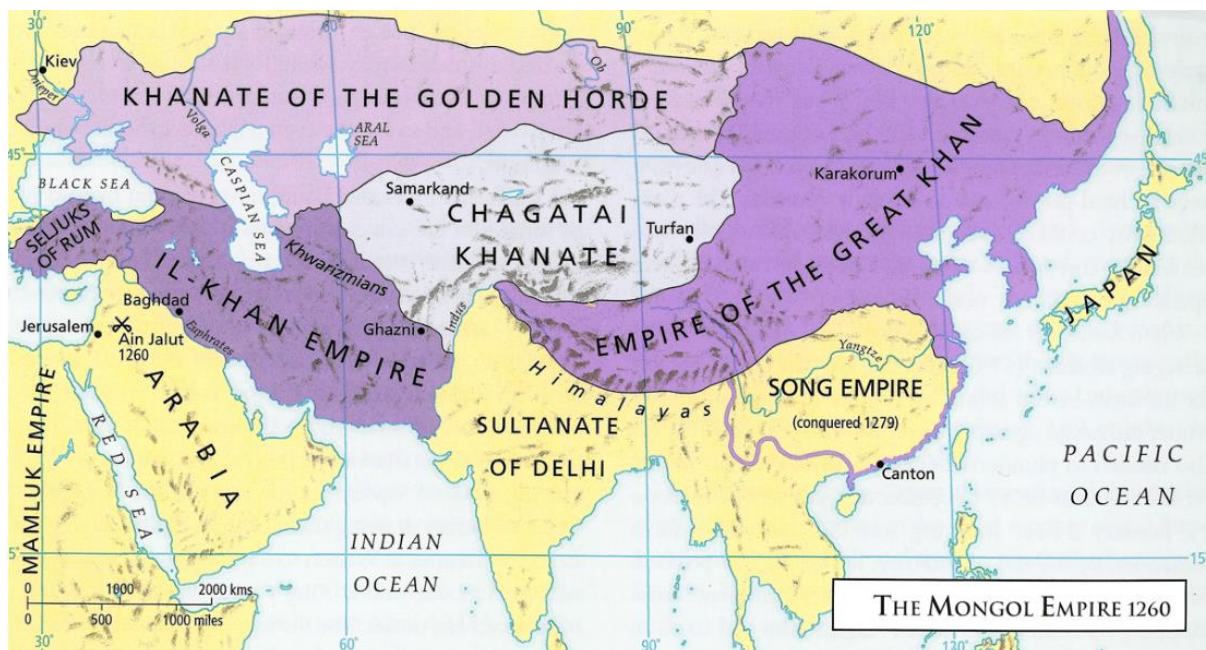
<https://mek.oszk.hu/06100/06172/html/julianus0020.html>

4. A részuluszok kora (1260–1368)

Möngke nagykán 1259-es halála után a hatalmi harcból testvére, Kubiláj (1260–1294) került ki győztesen, de a belharcok a Nagy Mongol Birodalom széteséséhez vezettek, helyét pedig négy részulusz vette át, amelyek önálló birodalmakként működtek. A **nagykáni uluszt** a Kubiláj alapította **Jüan-dinasztia (1271–1368)** vezette, amely Kínát, Mongóliát, Tibetet, Koreát és Mandzsúriát uralta. Névleges hatalmát a többi ulusz kánjai hol elismerték, hol vitatták. Az **Ilkánátust** (1260–1335), a mai Iránt, Irakot, Azerbajdzsánt, Türkmenisztánt, Törökország és a Kaukázus egy részét uraló birodalmat alapítójáról, Hülegüről (1260–1265)

Hülegü Ulusznak is nevezték. Az *ilkán* jelentése egyes elképzelések szerint 'alávetett kán', ezzel is utalva arra, hogy az uralkodója elfogadja legalább névlegesen a nagykán elsőbbségét. E két uluszal szemben, amelyek ókori előzményekkel rendelkező civilizációkra telepedtek rá, a másik két ulusz jórészt steppei területeken helyezkedett el. Dzsingisz kán legidősebb fiának, Dzsocsinak az utódai az **Arany Hordát**, vagy másképp **Dzsocsi Uluszt** uralták, amely birodalmat északról a Volga felső folyása és a Káma, keletről az Irtis folyó felső folyása, nyugatra az Al-Duna, délen pedig a Krím félsziget, a Kaukázus, az Üszt Jurt plató, valamint az Amu-darja alsó és a Szir-darja középső folyása határolta. A negyedik ulus, amelyet Dzsingisz kán második fiáról, Csagatájról **Csagatáj Ulusznak** neveztek, Közép-Ázsiát foglalta magába a mai Kelet-Hszincsiangtól (Kína) a mai Üzbegisztánig. Ezt a területet Timur Lenk 1370-ben történő felemelkedéséig birtokolták, keleti részeit pedig egészen a 17. századig. Bár a 14. század elejéig e területen osztozniuk kellett Ögödej nagykán unokájával, Kajduval. Kajdu egyébként élete végéig nem ismerte el Kubiláj és utódai nagykáni hatalmát, és állandó háborúskodásban állt mind a Jüan-dinasztiával, mind pedig az ilkánokkal, akiknek a területét gyakran a Csagatajidák támogatásával támadta.

A birodalom egységének felbomlásával és a külső hódítások megszűntével a négy ulusz vezetői egymással harcoltak különböző területekért. A folyamatos harcok ellenére a négy ulusz lényegében „testvér-birodalom” volt, nemcsak azért, mert mindegyik vezetői Dzsingisz-leszármazottak voltak (egyébként kán csakis Dzsingiszida lehetett), hanem mert intézményrendszerük alapvetően azonos volt (mint a korábban említett dzsaszak, dzsam, kesig, daruga stb.). A 14. századi klímaváltozás, a lehülés és más természeti katasztrófák, a pestis megrázták a mongolok vezette világot. Előbb **1335-ben az Ilkánátus hatalma ért véget**, majd **1368-ban** kínaiak lázadások következtében a **Jüan-dinasztiáé Kínában**. A két steppei uluszt, bár fennmaradtak, ugyancsak megrázták a 14. századi katasztrófák. Tehát lényegében a 14. század második felében véget ért a mongol uralom.

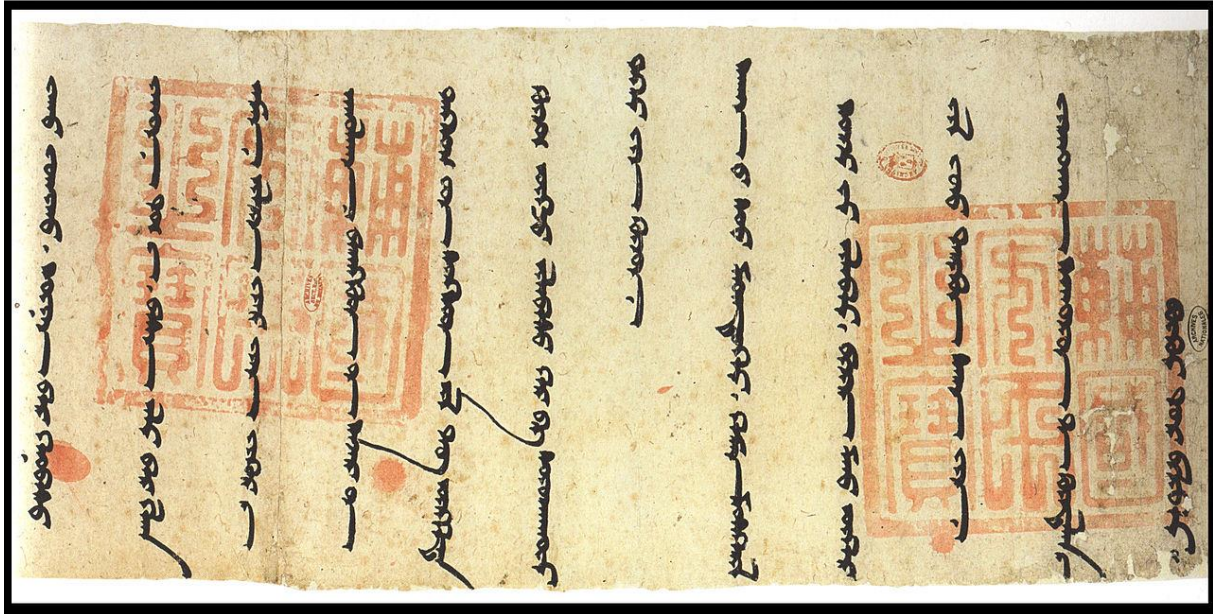
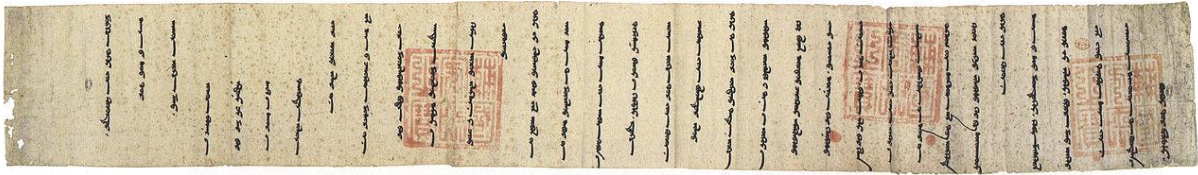
4. ábra: A Mongol Birodalom négy részulusa 1260.

forrás: Map of the Mongol Empire in 1260. Mohan Bhagwat, Via Reddit.

<https://teepee12.com/2016/03/02/khanate-of-the-golden-horde-and-me/map-golden-horde/>

5. A Mongol Birodalom és utóduluszainak jelentősége

Ennek megértéséhez előbb a mongol hódítások sikerességét kell megmagyaráznunk. A mongolok katonai sikerei részben magyarázhatók azzal, hogy a korabeli Eurázsia megosztott volt. Ugyanakkor Dzsingisz kiváló hadvezéri és birodalomszervező képessége, a seregében uralkodó fegyelem, az egyértelmű alá-fölérendeltségi viszonyok és a fegyverzet mellett fontos kiemelni, hogy a mongolok mindenkitől (meghódítottaktól, szomszédoktól, utazóktól) tanultak. Talán elég, ha csak arra utalunk, hogy átvették a kínai és a muszlim hadi technikát vagy az ujjur írást. Különösen figyeltek az olyan alattvalókra, akik járatosak voltak az adminisztrációban, a hadi technológiában, kereskedelemben, kézművességben, tudományban és szórakoztatásban. Az ilyen embereket az 1230-as évektől nyilvántartották és toborozták a cenzus bevezetésével, melynek során az alattvalókat hivatásuk, képességük alapján csoportosították.

5. ábra: Argún ilkán (1284–1291) levele IV. (Szép) Fülöp francia királynak (1285–1314)
 Az ujjur írással írt (a betűk fentről lefelé követik egymást, a sorok pedig balról jobbra haladnak)
 mongol nyelvű levélen a kán négyszögletes vörös pecsétje (mongolul *al tamga*) is megfigyelhető.

forrás:

<https://en.wikipedia.org/wiki/Arghun#/media/File:ArghunLetterToPhilippeLeBelExtract1289.jpg>

Ugyanakkor a pusztításokkal együttjáró hódítások után az uralmuk alá került területek megszervezése volt a mongolok célja. A helyreállítás érdekében ezrével telepítették át a meghódított alattvalóikat, földműveseket és kézműveseket szülőföldjüktől akár több ezer kilométerre levő területekre is.

A birodalom és utóduluszai, amelyek keletről nyugatra, illetve északról délre számos népet, kultúrát foglaltak magukban, korábban ismeretlen **mobilitást** tettek lehetővé Eurázsia-szerte. Ennek köszönhetően nemcsak **különböző termékek és javak**, hanem **emberek, innovációk és ideológiák is hatalmas távolságokat tettek meg** politikai és kulturális határokon át. Nyugatról, a középkori latin nyelvű Európából először vált lehetségessé a Kelet legtávolabbi területeinek közvetlen elérése. Ennek a mongolok által lehetővé vált új kereskedelmi, diplomáciai hálózatnak köszönhetően a Dzsingisz kán és utódai által létrehozott hatalmak jelentősen hozzájárultak a korabeli világ integrációjához.

Tudta-e, hogy...

a középkori Európa egyik leghíresebb utazója, a velencei kereskedő Marco Polo Kubiláj udvarában magas állami hivatalokat is betöltött. Beszámolója rendkívül népszerű volt, de az abban foglaltakat sokan nem hitték el, és ezért az *Il Milione* („Az Egymillió”) gúnynevet kapta – ezzel utalva a műben feltételezett hazugságok számára. Életéről több nagyszerű filmsorozat is készült.

Mongolok és vallások

A mongol korban a Dzsingiszidák politikai megfontolásból lehetővé tették az általuk meghódított népek számára vallásaik gyakorlását. Így a birodalom területén a legtöbb nép szabadon gyakorolhatta kultuszait, amíg azok nem ütköztek a mongolok ősi hitvilágával, és nem kérdőjelezték meg a mongol hódítók hatalmát. Emellett a mongol uralkodók adómentességgel is támogatták a különböző vallások képviselőit, egyrészt mert könnyebbé teheték számukra a meghódított területek pacifikálását és integrálásukat a birodalomba. Másrészt pedig azért, mert szövetségesként tekintettek rájuk a természettel és ellenséges szellemekkel való napi küzdelemben. Így a vallások (buddhizmus, iszlám, kereszténység) képviselői a Mongol Birodalom területén adómentességet kaptak cserébe azért, hogy az uralkodókért, illetve családjaikért imádkozzanak. Ugyanennek a vallási politikának köszönhető az is, hogy a nyugati keresztény térítők (domonkosok és ferencesek) is megjelenhettek a birodalom területén.

Források:

A mongolok titkos története. Mongolból fordította, előszóval, utószóval, jegyzetekkel ellátta Ligeti Lajos. A verseket fordította Képes Géza. Budapest: Gondolat, 1962.

<https://terebess.hu/keletkultinfo/titkos.html>

Plano Carpini úti jelentése 1247-ből. Fordította Gy. Ruitz Izabella. In: *Julianus barát és Napkelet fölfedezése.* Válogatta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Györffy György. Budapest: Szépirodalmi, 1986, 91–183.

<https://mek.oszk.hu/06100/06172/html/julianus0015.html>

Rubruk útleírása 1255-ből. Fordította Gy. Ruitz Izabella. In: *Julianus barát és Napkelet fölfedezése.* Válogatta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Györffy György. Budapest: Szépirodalmi, 1986, 201–380.

<https://mek.oszk.hu/06100/06172/html/julianus0020.html>

Irodalom:

Biran, Michal: Chinggis Khān. In: *Encyclopaedia of Islam, THREE.* Edited by: Kate Fleet, Gudrun Krämer, Denis Matringe, John Nawas, Everett Rowson. Leiden: Brill, 2017, 24–28.

Biran, Michal – Brack, Jonathan – Fiaschetti, Francesca: Introduction. In: *Along the Silk Roads in Mongol Eurasia. Generals, Merchants, and Intellectuals.* Ed. by Biran, Michal – Brack, Jonathan – Fiaschetti, Francesca. Oakland: University of California Press, 2020, 1–24.

B. Szabó János: *A tatárjárás. A mongol hódítás és Magyarország.* Budapest: Corvina, 2007.

Vásáry István: *Az Arany Horda.* Budapest: Kossuth, 1986.